

ВІДГУК

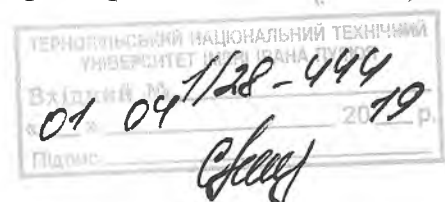
офіційного опонента Стадник Валентини Василівни

на дисертаційну роботу Тарасової Ганни Олександрівни «Управління розвитком промислових підприємств в умовах економічної нестабільності», подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

1. Актуальність обраної теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Структурна перебудова світової й української економік та посилення глобалізаційних процесів спричинили докорінні зміни в системі функціонування вітчизняних підприємств. Відбулося посилення впливу основних економічних факторів зовнішнього середовища на їх діяльність. На сьогодні усе більшої значущості набуває нова парадигма управління розвитком підприємства, відмінність якої від класичної полягає у визнанні невизначеності середовища функціонування та переходу від прагнення стабільності до гнучкості, забезпечення довгострокової результативності діяльності з використанням не тільки кількісних, а й якісних показників та визначенні їх відхилень, а й у глибокому дослідженні причин їх виникнення. Все більше виникає необхідність у переоцінці структури і змісту механізму розвитку підприємств та пристосування його елементів до умов економічної нестабільності. Актуальність проблеми розвитку підприємства значно зростає в умовах кризи, в зв'язку з тим, що розвиток економіки країни залежить від результатів господарської діяльності кожного конкретного підприємства.

Додатковим свідченням актуальності теми дисертаційної роботи Тарасової Г.О. є те, що вона виконувалася згідно з планами науково-дослідних робіт держбюджетної науково-дослідної роботи кафедри обліку та аудиту факультету економіки та бізнесу Київського національного університету технології та дизайну за діючою темою: «Управління суб'єктами господарювання в умовах трансформації інформаційного середовища: обліково-контрольний підхід» (№ 16.04.60) та планами науково-дослідних робіт ПВНЗ «Європейський університет» за темою «Управління якістю розвитку в умовах системних дисбалансів» (номер державної реєстрації 0114U005433).

2. Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і результатів, сформованих у дисертації.

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації, в достатній мірі обґрунтовані. Виконане дослідження свідчить про широку і глибоку обізнаність автора з науковими працями вітчизняних і зарубіжних вчених у сфері економічної теорії, теорії управління, теорії розвитку, теорії криз, економічних відносин, моделювання й аналізу економічних процесів. Тарасовою Г.О. чітко визначено предмет та об'єкт дисертаційної роботи, сформульовано мету та завдання дослідження.

Достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій підтверджується використанням інформаційної бази дослідження, а саме: нормативно-правові акти, які стосуються регулювання підприємницької діяльності; статистичні дані Державної служби статистики України; річна бухгалтерська та оперативна звітність машинобудівних підприємств України; звітність та первинна документація промислових підприємств України; фахові видання, матеріали науково-практичних конференцій. При цьому список використаних джерел в дисертаційній роботі охоплює 425 найменувань.

Доцільно відзначити, що завдання дослідження, положення наукової новизни, висновки дисертаційної роботи є логічно побудованими та взаємопов'язаними. Висновки за розділами та загальні висновки становлять єдине ціле, а результати дослідження можуть бути використані у практичній діяльності промислових підприємств.

З наукових праць, виданих у співавторстві, використано тільки ті результати, які отримано автором особисто.

У дисертаційній роботі матеріали та висновки кандидатської дисертації автора не використовувались.

Дисертаційна робота Тарасової Г.О. виконана на належному теоретичному, методичному і прикладному рівні та є завершеним науковим дослідженням. Здобувачка має високий рівень наукової компетентності, що підтверджується логічною структурою проведеного нею дослідження, всеохоплюючим характером вирішення поставленої проблеми та змістом самої роботи. Основні наукові положення, висновки та результати дисертації є достовірними та обґрунтованими, про що свідчить використання сукупності загальнонаукових і прикладних методів дослідження, а саме: діалектичного пізнання, дедукції та індукції, функціонального синтезу, ситуаційного,

системного, синергетичного та ієрархічного підходу, морфологічного аналізу, абстрактно-логічного підходу, статистичного аналізу, методів таксономії, економіко-математичного моделювання, динамічного програмування та експериментування.

Використання вище наведених методів дозволило дисертантці зробити особистий внесок у розвиток теоретико-методологічних засад і науково-методичного забезпечення управління розвитком промислових підприємств в умовах економічної нестабільності та довести рекомендації і пропозиції до рівня їх практичного використання.

Отримані Тарасовою Г.О. наукові результати належним чином обґрунтовані, що підтверджується аналітичним опрацюванням значної кількості фундаментальних праць вітчизняних та закордонних вчених-економістів, використанням великого обсягу статистичної інформації, достатньою апробацією та впровадженням на практиці.

З точки зору мети дослідження і вирішених у процесі її досягнення завдань, назва дисертаційної роботи «Управління розвитком промислових підприємств в умовах економічної нестабільності» повністю відповідає її змісту.

3. Структура дисертаційної роботи та зміст її основних положень

Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел із 425 найменувань, 14 додатків. Загальний обсяг роботи становить 458 сторінок, із них 324 сторінки займає основний текст. Робота містить 55 рисунків та 65 таблиць.

У першому розділі «Теоретико-методологічні аспекти управління розвитком промислових підприємств» (с. 52-112) проведено аналіз діалектики понять щодо розвитку промислового підприємства за різних умов зовнішнього середовища (с. 52-64); досліджено методологічні положення управління розвитком промислових підприємств (с. 65-84); проаналізовано сутність антисипативного управління розвитком промислового підприємства (с. 85-97); визначено місце і роль функції мотивації у розвитку промислових підприємств (с. 98-112).

У другому розділі дисертаційної роботи «Аналіз тенденцій та проблем управління розвитком промислових підприємств в умовах економічної нестабільності» (с. 114-172) проаналізовано можливості розвитку сучасних

промислових підприємств в умовах кризи (с. 114-133); досліджено статистику циклічності економічних криз у світовій економіці та економіці України (с. 134-151); визначено перспективи інноваційного розвитку промислових підприємств за кризових умов (с. 152 – 172).

У третьому розділі «Методологічні підходи до управління розвитком промислових підприємств в умовах економічної нестабільності» (с. 176-222) розроблено комбінаторний підхід до управління розвитком промислових підприємств в умовах складних криз (с. 176-194); удосконалено науково-методичний підхід до оцінки потенціалу розвитку промислового підприємства в різних умовах господарювання (с. 195-208); запропоновано концепцію управління розвитком промислового підприємства в умовах економічної нестабільності (с. 209-222).

Четвертий розділ «Синтез методів управління розвитком промислових підприємств в умовах економічної нестабільності» (с. 224-291) містить розроблений науково-методичний підхід до прогнозування кризових явищ при управлінні промисловим підприємством (с. 224-240); авторкою запропоновано науково-методичний підхід до активізації антикризових стратегій розвитку промислового підприємства на підставі слабких сигналів (с. 241-260); розроблено науково-методичний підхід до адаптаційної диверсифікації розвитку промислового підприємства в умовах економічної нестабільності (с. 260-278); удосконалено комплексний підхід до оптимізації розвитку промислових підприємств в різних умовах функціонування (с. 279-291).

У п'ятому розділі «Реалізація організаційно-економічних заходів управління розвитком промислових підприємств в умовах економічної нестабільності» (с. 296-355) авторкою удосконалено науково-методичний підхід до забезпечення планування роботи з сигналами в антисипативному управлінні розвитком промислового підприємства (с. 296-309); удосконалено ітераційний підхід до моніторингу зовнішнього середовища в умовах економічної нестабільності (с. 310-323); розвинуто модель інформаційного забезпечення аналізу потенціалу розвитку промислового підприємства в умовах економічної нестабільності (с. 324- 338) та науково-методичний підхід проведення оцінки стійкості розвитку промислового підприємства в умовах економічної нестабільності (с. 338-355).

4. Наукова новизна положень, висновків та результатів дисертації

Дисертаційна робота Тарасової Г.О. містить низку положень, висновків, рекомендацій та результатів, яким притаманна наукова новизна та практична значущість. Представлені в дисертаційній роботі результати мають високий рівень теоретико-методологічної і науково-методичної обґрунтованості.

Серед результатів здійсненого дослідження заслуговує на увагу розвиток понятійного апарату теорії управління, який поєднує теорію розвитку і теорію криз, а саме – подано авторське трактування дефініцій «розвиток підприємства» і «антисипативне управління розвитком промислового підприємства». Під розвитком промислового підприємства авторка пропонує розуміти процес досягнення встановлених цілей розвитку на основі проведення аналізу, оцінки, контролю та координації ресурсів з максимально ефективного їх накопичення та розподілу в умовах кризи (пошук можливостей для розвитку на перспективу), стабільності (підготовка до реалізації програм розвитку) та сприятливого стану зовнішнього середовища (реалізація програм розвитку) (с.62-64). А під «антисипативним управлінням розвитком промислового підприємства» пропонується розуміти процес сканування та розпізнавання сигналів про зміну стану зовнішнього середовища, що надходять з урахуванням їх амбівалентності та рівня шуму, на основі застосування методів ітерації, аналізу, прогнозування та оптимізації управлінських рішень – що матиме вплив на виробничу, кадрову, фінансову та збутову діяльність підприємства (с. 95-97);

Для планування розвитку промислового підприємства в умовах складних криз авторкою розроблено комбінаторний підхід, який охоплює комплекс моделей, що забезпечують представлення антикризових заходів як дуг орієнтованого графу, а станів розвитку промислового підприємства внаслідок реалізації цих заходів – як вершин графу; використання цього підходу дає змогу візуалізувати зв'язок між змістом антикризових заходів і можливими результатами їх реалізації (с. 180-с. 194);

Авторкою запропоновано науково-методичний підхід до визначення моменту активізації превентивних антикризових стратегій розвитку промислового підприємства для протидій найбільш ймовірним кризам його функціонування, що базується на використанні моделі оцінювання близькості промислового підприємства до кризового стану на підставі слабких сигналів (с. 250-260);

Розроблено також науково-методичний підхід до визначення варіантів

адаптаційної диверсифікації розвитку промислового підприємства в умовах економічної нестабільності; він опирається на формалізацію результатів оцінювання наслідків наявних та потенційних криз, що дає можливість менеджменту підприємства здійснити обґрунтований вибір заходів з диверсифікації для запобігання, нейтралізації або мінімізації негативного впливу кризи та досягти запланованих стратегічних орієнтирів розвитку (с. 270-278).

Важливим науковим здобутком авторки є розроблена на базі комбінаторного та антисипативного підходів концепція управління розвитком промислового підприємства в умовах економічної нестабільності, яка складається з ієрархічно послідовних рівнів створення комплексу методів та підходів реалізації функцій управління за слабкими сигналами середовища господарювання: моніторингу, оцінки, аналізу та планування (с. 209-222).

Заслуговує на увагу розроблений дисертанткою науково-методичний підхід до прогнозування кризових явищ в діяльності промислового підприємства, який враховує особливості виникнення зовнішніх та внутрішніх криз, базується на формалізації процесу прогнозування різноманітних складових кризових явищ та надає підстави для використання отриманих прогнозів для прийняття антикризових управлінських рішень (с. 230-240);

Таким чином, теоретичні, методичні і практичні положення дисертаційної роботи Тарасової Г.О. розвивають теоретичне розуміння сутності управління розвитком промислового підприємства в умовах економічної нестабільності та дають змогу покращити його результати.

5. Теоретична цінність і практична значущість результатів дослідження

Для економічної науки теоретичне значення мають такі елементи наукової новизни:

- розвинуто понятійний апарат із теорії управління розвитком (п.1.1);
- розроблено методологічний підхід до прогнозування кризових явищ в процесі управління промисловим підприємством (п.1.2);
- розроблено комбінаторний підхід до визначення результативності розвитку промислового підприємства в умовах складних криз (п. 3.1);

– удосконалено науково-методичний підхід до проведення аналізу потенціалу розвитку промислового підприємства в умовах економічної нестабільності (п. 3.2);

– розроблено концепцію управління розвитком промислових підприємств в умовах економічної нестабільності(п. 3.3) ;

Практичну значущість мають наукові результати дисертаційної роботи, які можуть бути використані в управлінні діяльністю промислових підприємств, а також у роботі органів державної влади. До ключових результатів прикладного характеру слід зарахувати:

– розроблення науково-методичного підходу до вибору часу активізації антикризових стратегій розвитку промислового підприємства на підставі слабких сигналів середовища господарювання (п. 4.2);

– розроблення науково-методичного підходу до обґрунтування напрямів адаптаційної диверсифікації розвитку промислового підприємства в умовах економічної нестабільності (п. 4.3);

– удосконалення науково-методичного підходу до оптимізації антикризових рішень в управлінні розвитком промислового підприємства в умовах обмеженості інвестиційних ресурсів (п. 4.4);

– удосконалення науково-методичного підходу до забезпечення планування роботи з сигналами в антисипативному управлінні розвитком промислового підприємства (п. 5.1);

– удосконалення ітераційного підходу до моніторингу стану підприємства і середовища господарювання в умовах економічної нестабільності (п. 5.2);

– розширення змісту моделювання інформаційного забезпечення аналізу потенціалу розвитку промислового підприємства(п. 5.3) ;

– розширення сфери використання методу кореляційно-регресійного аналізу на процеси оцінювання стійкості розвитку промислового підприємства в умовах економічної нестабільності (п. 5.4).

Одержані в дисертації наукові результати, концептуальні положення, методи та науково-методичні підходи до управління розвитком промислових підприємств знайшли практичне застосування в діяльності: ПАТ «Запорізький механічний завод», ТДВ «Машинобудівний завод «Буран», ПрАТ «Інститут керамічного машинобудування «Кераммаш», ПАТ «Старокраматорський

машинобудівний завод», ПрАТ «Корум Дружківський машинобудівний завод». Окремі результати дослідження враховані у роботі Департаменту економічного розвитку і торгівлі Тернопільської обласної державної адміністрації.

Все вищезначене дозволяє зробити висновок про те, що дисертаційна робота має наукове і прикладне значення.

6. Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих наукових працях

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи й опублікованими працями дисертантки дозволяє стверджувати, що ключові наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, знайшли своє відображення у її публікаціях. У відкритому доступі за темою дисертації авторкою опубліковано 37 наукових праць, з них: 2 монографії, 25 статей у наукових фахових виданнях України (з яких 14 включені до міжнародних наукометричних баз даних), 2 статті у науковому періодичному виданні іншої держави, 9 тез доповідей за матеріалами конференцій. Загальний обсяг публікацій – 30,71 друк. арк. (особисто автору належить 29,44 друк. арк.).

Всі основні наукові положення, висновки та пропозиції, що винесені на захист, одержано авторкою самостійно. З наукових праць, виданих у співавторстві, використано лише ті матеріали, які є результатом особистого внеску здобувачки. В опублікованих працях достатньою мірою відображено сутність результатів виконаного дослідження та їх наукову новизну. Основні положення і наукові результати, що представлені у дисертаційній роботі Тарасової Г.О., доповідалися й отримали позитивну оцінку на 9 Міжнародних та Всеукраїнських науково-практичних конференціях, що дозволяє вважати апробацію результатів дисертаційної роботи достатньою.

Повнота викладення результатів дисертаційної роботи, обсяг і кількість друкованих праць відповідають вимогам МОН України на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Автореферат дисертації розкриває основні її положення та висновки, є ідентичним дисертації за структурою та змістом та не містить інформації, що є відсутньою у дисертаційній роботі.

7. Відповідність теми дисертації профілю спеціальності

Дисертаційна робота виконана державною українською мовою, якою автор володіє на високому рівні. Стиль написання дисертації відповідає

вимогам, що висуваються до наукових праць такого рівня, а також характеризується послідовністю, логічністю, обґрунтованістю. Структура дисертації повністю узгоджується з її назвою, метою, і завданнями дослідження. Результати дисертаційної роботи відповідають спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Відзначаючи в цілому достатній рівень наукових здобутків дисертантки, обґрунтованість переважної більшості результатів дослідження, слід вказати на певні недоліки і дискусійні моменти:

1. В підрозділі 2.3 дисертації детально проаналізовано інноваційний розвиток промислових підприємств за кризових умов (с. 153-172), при цьому не зовсім коректно сформульовано висновки, з яких було б зрозуміло, з якою метою наводиться даний матеріал.

2. В ході обґрунтування необхідності застосування запропонованого комбінаторного підходу до управління розвитком промислового підприємства (с. 186-193), авторка наводить основні принципи та механізм його дії. Проте нею не акцентується на економічному змісті використання даного підходу в управлінській практиці, що посилює б аргументацію на користь його практичного застосування.

3. У п. 3.3 (с. 209-223) дисертації описується розроблена авторкою концепція управління розвитком промислового підприємства в умовах економічної нестабільності (с. 241-246), яка поєднує комбінаторний та антисипативний підходи і складається з ієрархічно послідовних рівнів створення комплексу методів та підходів реалізації функцій управління за слабкими сигналами середовища господарювання: моніторингу, оцінки, аналізу та планування. Зі схеми реалізації концепції (рис. 3.6, с. 222) не зрозумілим є процес встановлення відповідності між відділами, підрозділами та завданнями щодо реалізації окремих частин концепції, тому доцільно було б деталізувати цей процес.

4. У запропонованому авторкою науково-методичному підході до прогнозування кризових явищ, які можуть виникати в ході управління розвитком промислового підприємства (с. 241-246), не ясно, що є головним напрямом дослідження при прогнозуванні зовнішніх кризових станів, які

впливають на промислове підприємство.

5. Авторкою запропоновано науково-методичний підхід до визначення часу активізації антикризових стратегій в управлінні розвитком промислового підприємства на підставі слабких сигналів, що базується на використанні моделі оцінювання близькості промислового підприємства до кризового стану, та який забезпечує превентивну адаптацію промислового підприємства до різких змін зовнішнього середовища або змін траєкторії розвитку підприємства (с. 247-260). При цьому не зрозуміло, які недоліки несе використання даного підходу в практичній діяльності досліджуваних підприємств, оскільки в дисертації наведено недостатньо інформації стосовно цього.

6. У п. 4.3 (с. 265-278) авторкою розроблено науково-методичний підхід до обґрунтування «адаптаційної диверсифікації розвитку промислового підприємства в умовах економічної нестабільності». Але не достатньо методологічно обґрунтовано, що саме авторка розуміє під цією дефініцією. Доцільно було б у роботі подати ширшу аргументацію щодо доцільності введення цієї дефініції і її відповідне тлумачення.

7. У п. 4.1 «Прогнозування кризових явищ при управлінні розвитком промислового підприємства» (с. 230-240) розроблено науково-методичний підхід до прогнозування кризових явищ в процесі управління розвитком промислових підприємств, який враховує особливості виникнення зовнішніх та внутрішніх криз. При цьому, майже не наведено чітких рекомендацій стосовно того, коли у розроблену модель вводяться уточнення, які враховують впливи інших чинників.

Але загалом висловлені зауваження не знижують позитивної оцінки результатів дисертаційної роботи Тарасової Г.О., не применшують її теоретичної цінності та практичної значущості.

9. Загальна оцінка дисертації, її відповідності існуючим вимогам та висновкам

Дисертаційну роботу Тарасової Г.О. «Управління розвитком промислових підприємств в умовах економічної нестабільності» можна визнати завершеним науковим дослідженням, в якому отримано науково-обґрунтовані результати, що відрізняються новизною і мають практичну цінність, та забезпечують вирішення важливої науково-практичної проблеми щодо управління розвитком промислових підприємств в умовах економічної нестабільності.

Актуальність, новизна, обґрунтованість основних наукових положень, висновків і рекомендацій проведеного дослідження, а також його значущість для економічної науки і практики свідчать, що дисертаційна робота повністю відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 і 14 Порядку про присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 із змінами і доповненнями згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 р. № 656 та документам МОН України щодо докторських дисертацій. Автор роботи – Тарасова Ганна Олександрівна – заслуговує присвоєння наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент
професор кафедри менеджменту, адміністрування
та готельно-ресторанної справи
Хмельницького національного університету
Міністерства освіти і науки України,
доктор економічних наук, професор

В.В. Стадник

Підпис В.В. Стадник підтверджую

Учений секретар

Л.І. Тебляшкіна